

N:o 62.

Ank. till Riksd. kansli den 23 april 1901, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa utdikningar af myrmarker inom Tärna kapellförsamling af Vesterbottens län samt två inom Riksdagen väckta motioner i ämnet.

(I. A.)

Under återopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 8 februari 1901 har Kongl. Maj:t i en till Riksdagen samma dag aflåten proposition (n:o 48) föreslagit Riksdagen medgifva, att till utförande af sex särskilda företag, afseende utdikning af följande myrmarker inom Tärna kapellförsamling af Vesterbottens län, nemligen: myren, tillhörande $\frac{3}{128}$ mantal n:o 1 Granås, Lillmyren, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Rödingsfors, den s. k. Hemmyren, tillhörande $\frac{1}{32}$ mantal n:o 1 Joeström, den s. k. Hemmyran, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Laisholm, Luspmyren, tillhörande $\frac{1}{4}$ mantal Umfors samt Hög- och Hemmyrarne, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Umasjö, finge — under iakttagande af de vilkor och bestämmelser, som vore stadgade för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag till frostminskningsföretag — från af Riksdagen till sådana företag beviljade medel anvisas ett belopp af sammanlagdt 4,160 kronor, utan hinder deraf, att ifrågavarande företag icke uteslutande afsåge frostländighetens minskande för närliggande bygd.

Till ofvanberörda statsrådsprotokoll har departementschefen anfört följande.

Uti skrifvelse den 18 november 1892 hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län, med förmälan, hurusom Tärna kapellförsamling i nämnda län med en ytvidd af omkring 20 qvadratmil och belägen omkring 65 och 66 graders nordlig bredd ursprungligen varit ett hemvist för nomadiserande lappar, men under tiden efter år 1830 alltmera befolkats af nybyggare, hvilka bosatt sig i elfdalarna och utmed sjöarne, der de odlat jord och uppfört bostäder, vidare anfört, att nybyggarna, sedan de näringskällor, jagt och fiske, hvaraf de förut lifnärt sig, upphört att vara lika gifvande som tillföre, hufvudsakligen egnat sig åt boskapsskötsel; att fodret till kreaturen utgjordes så godt som utslutande af hö, som hemtades från bäckängar och starrbevuxna myrar, ofta belägna ända till 15 och 20 kilometer från gårdarna; att, då sommaren i allmänhet ej började förrän i senare hälften af juni månad och snö ofta fölle i medlet af september, mycket foder kräfdes för kreaturen, hvaraf bönderna på sina hemmansdelar ofta födde 5, 8 och ända till 15 kor; att, då jordmånen i allmänhet vore mycket bördig och på sina ställen kalkhaltig, samt rika tillfällen till odling funnes på nära håll, det vore i hög grad önskligt, att jordbruket mera, än för närvarande vore fallet, förlades närmare intill gårdarne, hvarigenom odling af foderväxter skulle kunna komma till stånd och ersätta det föga närande myrfodret, samt äfven flera kreatur kunna uppfödast; att för åstadkommande häraf erfordrades, att den i allmänhet sankta marken utdikades, hvilket dock till följd af det både ymniga och våldsamma vattenflödet från fjellen vore förenadt med större svårigheter än under vanliga förhållanden; att dylika dikningsföretag likväl icke kunde utan hjälp från statens sida utföras af den fattiga och fåtaliga befolkningen; samt att, innan någon hufvudsaklig framställning af Kongl. Maj:ts befallningshafvande kunde göras i fråga om vidtagande af åtgärder för näringsförhållandenas upphjelpande uti ifrågavarande kommun, det vore nödvändigt, att en fullständig utredning af nu antydda förhållanden gjordes af sakkunnig person; och hemstälde Kongl. Maj:ts befallningshafvande på grund häraf, att Kongl. Maj:t täcktes anvisa medel för en dylik utredning, som syntes Kongl. Maj:ts befallningshafvande lämpligast böra anförtros åt landtbruksingeniören i länet.

Efter härå erhållna remisser hade domänstyrelsen den 30 december 1892 samt landtbruksstyrelsen den 21 mars 1893 afgifvit ut-

låtanden, dervid domänstyrelsen förklarar sig icke hafva något att erinra mot Kongl. Maj:ts befallningshafvandes berörda hemställan samt landtbruksstyrelsen till alla delar biträdt samma hemställan under framhållande, att, då Tärna kommuns befolkning, som, förutom omkring 370 lappar, utgjordes af 675 personer, till följd af fattigdom och deraf alstrad bristande företagsamhet vore urståndsatt att endast genom egna bemödanden förbättra sina vilkor, sådana förhållanden i förevarande fall vore för handen, att ett inskridande från statens sida vore af behovet påkalladt i syfte att afhjelpa de ekonomiska svårigheter, hvarmed denna aflägsna och fattiga bygd hade att kämpa; att, då erfarenheten otvetydigt gifvit vid handen, att inom de närmast fjellen belägna trakterna af landets nordligaste län sädesodlingen vore högst osäker och endast föga bidroge till en jordbrukande befolknings utkomst, men att deremot gräsafkastningen från såväl naturliga som odlade ängar oftast vore god och lemnade tillfälle till drifvande af boskapskötsel, styrelsen lika med Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge, att omförmälda ekonomiska svårigheter lämpligast skulle kunna afhjelpas derigenom, att åtgärder vidtoges för jordbrukets upphjelpande medelst de naturliga ängsmarkernas förbättring, afdikning och bevattning samt nya ängsmarkers beredande genom uppodling af de i närheten af gårdarna liggande odlingsbara fält, sjöars uttappning och myrmarkers öfversilning och bevattning, men att, innan några direkta åtgärder i sådant syfte kunde vidtagas, en noggrann och fullständig undersökning af ortens näringsförhållanden erfordrades.

Genom kongl. bref den 7 april 1893 hade Kongl. Maj:t bemyndigat landtbruksstyrelsen att förordna landtbruksingeniören i Vesterbottens län att efter styrelsens närmare anvisning under högst en månad af samma års sommar verkställa noggrann undersökning af näringsförhållandena inom Tärna kapellförsamling jemte tillfällena till och medlen för näringarnas upphjelpande inom församlingen samt att deröfver afgifva berättelse såväl till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län som ock till landtbruksstyrelsen.

I anledning häraf hade landtbruksstyrelsen förordnat dels den 6 juni samma år landtbruksingeniören i Vesterbottens län S. Kempff att utföra det af Kongl. Maj:t afsedda uppdraget och tillika föreskrifvit, att det skulle åligga Kempff att dervid efter samråd med den jordbruksidkande befolkningen inom orten söka utforska de tjenligaste tillfällena till ängsvattningsanläggningar, sjösenkningar och myrafdikningar för beredande till odling af foderväxter samt deröfver upprätta fullständig

planer och förslag, hvilka skulle till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sammanhang med förenämnda berättelse ingifvas, dels ock den 15 i samma månad öfveringeniören i landbruksstyrelsen att afresa till Tärna kapellförsamling för att inspektera Kempffs nyssberörda tjänsteförrättning samt å styrelsens vägnar meddela honom de närmare föreskrifter, hvilka kunde finnas erforderliga i afseende å det honom lemnade uppdraget.

Sedan Kempff på grund häraf under 1893 års sommar företagit öfvermälda undersökning, hade han i februari månad 1894 till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län afgifvit den föreskrifna berättelsen, dermed han, under förmälan, hurusom hufvudvilkoret för näringarnas upphjelpande inom ifrågavarande kommun vore en ordnad ladugårdsskötsel, öfverlemnad af honom uppgjorda planer och kostnadsförslag till afdiknings- och sjösänkingsföretag å åtskilliga platser inom kommunen, hvilka företag samtliga afsåge erhållande af lämplig jord för odling af foderväxter.

Sedermera hade till Kongl. Maj:ts bemålde befallningshafvande af hemmansegare inom Tärna kommun ingifvits särskilda till Kongl. Maj:t ställda ansökningar om erhållande af statsbidrag till högsta möjliga belopp för nedannämnda företag, till hvilka, bland andra, landbruksingeniören Kempff upprättat förslag, nemligen: sänkning af den s. k. Svintandsgölen, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Yttervik, samt afdikning af följande myrmarker: myren till $\frac{3}{128}$ mantal n:o 1, Granås, Lillmyren, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Rödingsfors, den s. k. Hemmyren, tillhörande $\frac{1}{32}$ mantal n:o 1 Joeström, den s. k. Hästmyren, tillhörande samma hemman, den s. k. Hemmyran, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Laisholm, Luspmyren, tillhörande $\frac{1}{4}$ mantal Umfors, samt Hög- och Hemmyrarna, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Umasjö.

Med yttrande af den 21 oktober 1899 hade derefter Kongl. Maj:ts befallninghafvande till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen öfverlemnad samtliga till Kongl. Maj:ts befallningshafvande sålunda inkomna handlingar i ärendet, dervid Kongl. Maj:ts befallningshafvande för egen del anförde, att intet kunde anses vara mera egnadt att undanrödja de ekonomiska svårigheter, hvarmed befolkningen i Tärna kommuns aflägsna och fattiga bygd hade att kämpa, än jordbrukets upphjelpande, hvilket åter syntes bäst befordras medelst de naturliga ängsmarkernas förbättring, afdikning och bevattning samt nya ängsmarkers beredande genom uppodling och utdikning af sankna myrmarker; att Kongl. Maj:ts befallningshafvande på grund häraf ansåge de ifrågasatta arbetsföre-

tagen vara förtjenta af understöd, helst sökandena, utan bidrag af allmänna medel, icke syntes vara i stånd att utföra desamma; samt att Kongl. Maj:ts befallningshafvande följaktligen till ansökningarna tillstyrkte bifall.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade nu tillika med landtbruksstyrelsen till gemensam behandling förehaft detta ärende, hvarefter styrelserna med gemensamt utlåtande af den 7 juni 1900 understält ärendet Kongl. Maj:ts pröfning.

Styrelserna hade dervid anfört hufvudsakligen: de af landtbruksingenjören Kempff upprättade afdikningsplaner rörande de företag, som i ofvan omnämnda ansökningar afsåges, hade vid af styrelserna företagen granskning befunnits vara mycket ofullständiga och icke upprättade på sådant sätt, att de kunde läggas till grund för ansökningar om vare sig lån ur statens odlingslånefond eller anslag från de af Riksdagen anvisade medel till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd. Med hänsyn dertill, att befolkningen i dessa trakter vore synnerligen fattig, syntes för öfrigt lån icke vara rätta formen för understöd i förevarande fall, och hinder att från frostminskningsfonden anslå behöfliga medel till ifrågasatta företags utförande syntes möta jemväl på grund deraf, att de ifrågasatta afdikningarna uppgäfves hafva annat ändamål än frostländighetens minskande, nemligen foderväxtodling, om ock afdikningsföretagens genomförande utan tvifvel skulle medföra en minskning af frostländigheten i orten. Då emellertid de för företagen i fråga, med undantag af sänkning af den s. k. Svintandsgölen, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Yttervik, samt utdikning af den s. k. Hästmyren, tillhörande $\frac{1}{32}$ mantal n:o 1 Joeström, upprättade planerna oaktadt deras anmärkta bristfällighet likväl vore af beskaffenhet, att de kunde utan förnyad och kostsam undersökning inom den aflägsset belägna bygden tjena till ledning vid bedömandet af kostnaderna för och verkningarna af de föreslagna afdikningarna, ansåge styrelserna, som funne förhållandena inom ifrågasatt landsbygd i hög grad påkalla ett ingripande från statens sida i och för understödjande af befolkningens sträfvan den till förbättring af ortens näringsförhållanden, särskildt för beredande af foderväxtodling, att statsmedel till ifrågasatt företag med nyssnämnda undantag borde beviljas utan återbetalningsskyldighet. Styrelserna hade med ledning af den utaf landtbruksingenjören Kempff åstadkomna utredning beräknat, att kostnaderna för

de företag, till hvilka statsbidrag sålunda borde ifrågakomma och genom hvilkas utförande skulle torrläggas tillhopa 49,63 hektar myrmark, skulle uppgå till sammanlagdt 8,385 kronor. Beloppen af de särskilda understöden borde lämpligen bestämmas till hälften af den beräknade kostnaden, med skyldighet för dem, som komme i åtnjutande af dylikt understöd, att beträffande arbetenas utförande ingå kontrakt samt underkasta sig kontroll från statens sida, på sätt om sådana företag, hvilka åtnjöte understöd från frostminskningsfonden, funnes stadgadt.

På grund af hvad sålunda blifvit från styrelsernas sida anfördt och då, såvidt styrelserna kunde finna, laga hinder mot företagen icke mötte, hade styrelserna hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes, jemte fastställande af de för företagen upprättade afdikningsplaner, till utförande af nedanstående företag inom Tärna kapellförsamling anvisa statsbidrag med följande belopp, nemligen:

1) till utdikning af myren tillhörande $\frac{3}{128}$ mantal n:o 1 Granås	kronor	950: —
2) till utdikning af Lillmyren, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Rödingsfors	»	120: —
3) till utdikning af den s. k. Hemmyren, tillhörande $\frac{1}{32}$ mantal n:o 1 Joeström	»	140: —
4) till utdikning af den s. k. Hemmyran, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Laisholm	»	1,700: —
5) till utdikning af Luspmyren, tillhörande $\frac{1}{4}$ mantal Umfors samt	»	1,000: —
6) till utdikning af Hög- och Hemmyrarna, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Umasjö	»	250: —
		<hr/>
	tillhopa kronor	4,160: —

Tärna kapellförsamling, hvilken i sin helhet låge ofvanför odlingsgränsen, vore, enligt hvad departementschefen erinrat, en i afseende å naturliga näringskällor särdeles vanlottad kommun. Något jordbruk i egentlig mening kunde till följd af de ogynsamma klimatiska förhållandena der icke förekomma, utan odlades säd endast för beredande af grönfoder. Potatis odlades väl något, men skörderesultatet blefve ofta nog klena till följd af frostens härjningar. Andra näringsgrenar, såsom skogsskötsel, jagt och fiske, vore jemväl af ringa eller ingen betydelse. De hufvudsakliga näringsfång, till hvilka kommunens inbyggare vore af förhållandena hänvisade, utgjordes af boskapsskötsel och mejerihandtering.

Men äfven dessa näringar hade att kämpa med stora svårigheter. Under det nemligen den rikliga tillgången inom kommunen på utmärkta betesmarker möjliggjorde uppfödandet sommartiden af ett jemförelsevis betydande antal kreatur, vore det under nu rådande förhållanden för inbyggarne omöjligt att bereda sig tillgång till det för ens tillnärmelsevis samma antal kreatur erforderliga vinterfoder. Dels vore afstånden från de utmed vattendragen liggande bebyggda platserna och de företrädesvis å fjellsluttningarna belägna ängsmarker, från hvilka fodret skulle afhemtas, i allmänhet långa, efter hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande framhållit, ofta ända till 15 och 20 kilometer, dels vore den tid, under hvilken insamlingen kunde pågå, i följd af de sena vårarna och de tidigt inträffande vintrarna synnerligen kort, och dels slutligen rådde inom orten stor brist på arbetskrafter.

Under vinterns lopp måste därför ock nästan öfverallt för ladugårdsbesättningarnas hållande vid lif anlitas nödhjulsfoder, såsom hästgödsel, blandad med hackadt granris, rönnbark och björklöf. Den otillräckliga och otjenliga föda, som sålunda bestodes kreaturen, medförde icke allenast, att mjölkafkastningen från ladugårdarna under vintern inskränktes, så att den ofta nog ej ens täckte husbehofvet, utan jemväl att kreaturens mjölkkningsförmåga äfven under den första delen af sommaren, sedan de utsläppts på bete, vore betydligt nedsatt.

Okunnighet i mejerihandteringen och en af de tryckta ekonomiska förhållandena alstrad liknöjdhet orsakade derjemte, att de mejeriprodukter, som af befolkningen tillverkades, i allmänhet vore af underhållig beskaffenhet. Detta oaktadt hade hittills någon svårighet för Tärna-borna icke förefunnits att vinna afsättning för sitt smör till jemförelsevis höga pris, i det detsamma pläгат sändas till Norge, der det förbrukats af den talrika fiskarebefolkning, som tidtals uppehölle sig vid Lofoten. De under senare tiden alltmera stegrade klagomålen mot Tärna-smöret hade emellertid orsakat, att nämnda fiskarebefolkning numera börjat att framför detta smör föredraga godt margarinsmör.

I syfte att söka upphjelpa mejerihandteringen hade väl länets hushållningssällskap till Tärna utsändt sin mejeriinstruktör, men syntes det departementschefen uppenbart, att, så länge nuvarande foderförhållanden vore i orten rådande, någon afsevärd förbättring icke kunde vara att förvänta. Till beredande af en välbehöflig ändring i dessa förhållanden skulle emellertid otvifvelaktigt i hög grad bidraga utförandet såväl af sjösänkningsföretag som ock utdikningar af de utmed sjöar och

floder talrikt befintliga sankar myrmarker, hvarigenom tjenlig och lämpligt belägen jord för odling af foderväxter skulle vinnas. Till genomförandet af sådana företag syntes därför ock önskligt, att inbyggarna från statens sida vunne uppmuntran och understöd. Särskildt vore det af vigt, att befolkningen komme till verklig insigt om hvilka fördelar genom dylika företag stode att vinna. Hade blott detta skett, tviflade departementschefen icke på, att jordegarna skulle komma att rikta sina sträfvanden åt detta håll och att en utveckling af kommunens hufvudnäringar vore att emotse.

Departementschefen ansåge därför ock, att från statens sida i främsta rummet åtgärder borde vidtagas i syfte att bibringa befolkningen insigt i berörda afseende. Detta kunde åter icke lämpligen ske på annat sätt, än att staten möjliggjorde, att en del företag af ifrågavarande beskaffenhet komme till utförande och tjenade ortsinvånarna till föredöme.

Hufvudsakligen ur nu angifna synpunkt ansåge departementschefen sig jemväl böra tillstyrka, att understöd af statsmedel till de af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen föreslagna belopp beviljades till utförande af ofvan omförmälda sex särskilda utdikningsföretag, för hvilka planer, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen ansetts vara af beskaffenhet att kunna fastställas, nu föreläge. I hvad mån statsbidrag för liknande företag uti orten framdeles kunde finnas böra utgå, ansåge han böra blifva beroende på de resultat, som af de nu ifrågavarande komme att vinnas. Beträffande den form för de af departementschefen förordade understöden, som lämpligen borde väljas, funne han af naturliga skäl, att odlingslånefonden icke kunde för företagens utförande anlitas; men deremot syntes det honom, att anslag till ifrågavarande företag lämpligen borde utgå från de af Riksdagen beviljade medel till understödande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd, alldenstund ifrågavarande afdikningsföretag, om också icke i första hand tillkomna för frostländighetens minskande, utan tvifvel komme att medföra ett sådant resultat.

Då emellertid, med hänsyn till hufvudändamålet med företagen, anslagens beviljande från frostminskningsfonden icke fullt öfverensstämde med de för fonden gällande vilkor, ansåge departementschefen Riksdagens medgifvande böra härtill inhemtas.

I sammanhang med denna framställning har utskottet till behandling förehåft två inom Riksdagen väckta motioner, nemligen inom Första Kammaren af herr *G. D. R. Tornerhjelm* (motion n:o 40) och inom Andra Kammaren af herr *N. Boström* (motion n:o 180), i hvilka motioner sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen måtte till utförande af ofvannämnda sex utdikningsföretag på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 4,160 kronor.

På grund af hvad i ofvan anförda statsrådsprotokoll meddelats, anser utskottet ifrågavarande utdikningsföretag böra komma till stånd och deras utförande böra genom understöd af statsmedel möjliggöras. På sätt i förenämnda motioner erinrats, finner utskottet dock icke lämpligt; att detta understöd, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, anvisas från de af Riksdagen till understödjande, medelst anslag utan återbetalnings-skyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, afsatta medel, då derigenom dessa medel i sjelfva verket komme att förryckas från det ändamål, de äro afsedda att främja, och då äfven torde böra beaktas, att ett bifall till sådant användande af medlen måste befaras skola framkalla anspråk från andra håll på bidrag från desamma till utdikningsföretag i odlingsändamål. Utskottet vill därför ansluta sig till förbemälda motionärers förslag, att erforderligt anslag till befrämjande af ifrågavarande utdikningars utförande må anvisas å extra stat för år 1902; lärande detta anslag böra uppföras å riksstatens nionde hufvudtitel.

I sammanhang härmed har utskottet velat uttala, att Kongl. Maj:t vid understödsbeloppens beviljande torde blifva i tillfälle att närmare bestämma villkoren för deras åtnjutande samt att Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att tillse, det sådana bestämmelser varda i berörda afseende fastställda, att trygghet vinnes ej allenast för utdikningarnas utförande, utan äfven för deras behöriga vidmakthållande.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt herrar Tornerhjelm och Boströms ofvannämnda motioner, må, till understödjande af sex särskilda företag, afseende utdikning af följande myrmarker inom Tärna kapellförsamling af

Vesterbottens län, nemligen: myren, tillhörande $\frac{3}{128}$ mantal n:o 1 Granås, Lillmyren, tillhörande $\frac{3}{64}$ mantal n:o 1 Rödingsfors, den s. k. Hemmyren, tillhörande $\frac{1}{32}$ mantal n:o 1 Joeström, den s. k. Hemmyran, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Laisholm, Luspmyren, tillhörande $\frac{1}{4}$ mantal Umfors, samt Hög- och Hemmyrarna, tillhörande $\frac{3}{32}$ mantal n:o 1 Umasjö, på extra stat för år 1902 under nionde hufvudtiteln bevilja ett belopp af 4,160 kronor, att utbetalas under de vilkor och bestämmelser, som Kongl. Maj:t må finna skäligt föreskrifva.

Stockholm den 23 april 1901.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
